

Till
Kommittén om patentskydd för biotekniska uppfinningar
Box 187
201 21 Malmö

Enkät rörande de etiska aspekterna av patentskyddet för biotekniska uppfinningar

Sveriges Kristna Råd (SKR) har inbjudits att ge synpunkter på några frågeställningar rörande patentskydd för biotekniska uppfinningar. Två av medlemskyrkorna i SKR har fått samma erbjudande och har lämnat egna svar på enkäten, nämligen Stockholms katolska stift och Trossamfundet Svenska kyrkan.

1. Gränsen mellan upptäckt och uppfinning

1. Hur ser Ni på gränsdragningen mellan uppfinning och upptäckt när det gäller gener? Är den nuvarande ordningen tillfredsställande, eller finns det anledning och möjlighet att ytterligare förtydliga denna?

Även om den nuvarande ordningen i princip förfaller vara tillfredsställande vill SKR ändå peka på att skillnaden mellan uppfinning och patent behöver tydliggöras. Det som skall kunna patenteras beträffande mänskliga gener bör endast vara processer och metoder för att åstadkomma ett visst resultat – inte de enskilda generna. Eftersom det är möjligt att tänka sig alternativa processer som använder sig av en och samma gen bör det vara möjligt att en viss gen kan vara kopplad till mer än ett patent. Huvudargumentet är dock att det skall var helt entydigt att det inte skall vara möjligt att ta patent på en del av människokroppen.

2. Det etiskt motiverade undantaget från patentering

Den nuvarande utformningen av det etiskt motiverade undantaget från patentering är från år 2004. Hur ser Ni på denna bestämmelse? Är den ändamålsenlig eller kan den förtydligas eller förbättras på något sätt?

Enligt SKR är det angeläget med restriktioner i patentlagstiftningen mot sådana tillämpningar som står i strid med viktiga etiska principer. Det är emellertid svårt att formulera övergripande principer som klart anger vilka slags tillämpningar som bör uteslutas. Det är därför rimligt att – som görs i lagen – använda sig av en mera övergripande skrivning samtidigt som man ger ett antal konkreta exempel på tillämpningar som inte är acceptabla. Dessa exempel ger genom sin konkretion en viss vägledning åt tolkningen av de övergripande principerna.

Det borde emellertid tydligare framgå vilka slags övergripande principer som bör föranleda att patent inte medges. Uttrycket ”allmän ordning och goda seder” är mycket vagt. Vi föreslår

därför att detta uttryck ändras till att patent meddelas inte på en uppfinning vars yrkesmässiga utnyttjande skulle strida mot ”grundläggande principer kring människans värdighet eller skyddandet av djur”.

Har Ni någon uppfattning om huruvida det finns ett behov av att utveckla eller formalisera samarbetet mellan Patent- och registreringsverket och andra myndigheter eller organisationer när det gäller att bedöma om det etiskt motiverade undantaget från patenterbarhet är tillämpligt?

Enligt SKR torde Patent- och registreringsverket knappast ha den kompetens som är erforderlig för vissa av de etiska bedömningar som kan bli aktuella. Det är därför angeläget med en formaliserad samverkan med andra myndigheter och organisationer.

3. Den mänskliga värdigheten och integriteten

Hur ser Ni på den nuvarande avvägningen mellan etiska synpunkter och möjligheten och behovet av att patentera uppfinningar som involverar mänskliga gener? Vilka intressekonflikter anser Ni uppkommer i detta sammanhang?

Det är enligt SKR viktigt att slå vakt om både den mänskliga värdigheten och integriteten. Det är viktigt att inte genomföra gentester och ingrepp i den mänskliga arvsmassan som riskerar att inkräkta på människovärdet. Det finns vidare en risk att kartläggningar av arvsanlagen medför en kategorisering av människor i ”ännu inte sjuka men med anlag för sjukdom” som inkräktar på den mänskliga integriteten, särskilt om information om sjukdomsanlag sparas i patientjournaler eller forskningsregister.

4. Stamceller

Hur ser Ni på möjligheten att kunna patentera uppfinningar som involverar mänskliga embryonala stamceller? Har det förhållandet att forskning med utnyttjande av mänskliga embryonala stamceller under vissa förutsättningar är tillåten någon betydelse för Er inställning till patenterbarheten av uppfinningar som bygger på dessa forskningsresultat? Finns det situationer då nyttan av att kunna framställa t.ex. mediciner uppväger de etiska betänkligheter man kan ha inför denna form av uppfinningar?

Det finns olika syn på dessa frågor bland kyrkorna inom SKR. Det framgår av de yttranden som lämnats av Katolska Biskopsämbetet i Stockholms stift och Svenska kyrkans Kyrkomöte.

Därutöver vill vi hänvisa till vad kyrkorna gemensamt genom SKR yttrade som svar på betänkandet *Rättslig reglering av stamcells forskning* (SOU 2002:119):

Detta väcker frågor kring hur långt människan får gå när det gäller olika slags ingrepp och manipulationer av grundläggande livsprocesser. Det finns restriktioner som bland annat motiveras av respekt för människovärdet. En grundläggande utgångspunkt för en humanistisk och kristen etik är att mänskligt liv aldrig får användas endast som ett medel. En fråga som måste ställas är om forskning på mänskliga embryonala stamceller är förenlig med en sådan grundhållning. Forskningen utförs nämligen på mänskliga embryon och dessa utgör en startpunkt för ett individuellt mänskligt liv. Även om man inte behöver mena att människovärdet föreligger redan från befruktningen, så är ett embryo ett liv i vardande som måste behandlas med stor respekt. Detta manar till återhållsamhet.

En ofta påtalad invändning mot den embryonala stamcells forskningen är att ett användande av befruktade ägg och embryon för forskning – och i förlängningen eventuellt även för olika slags terapier – innebär ett

instrumentellt förhållningssätt till mänskligt liv. Ett sådant instrumentellt förhållningssätt skulle på sikt även kunna få konsekvenser för hur vi uppfattar människan. I Tyskland har debatten kring stamcellsforskningen i stor utsträckning kommit att handla om denna fråga. Man har också valt att ha en mycket restriktiv lagstiftning inom detta område. I de allra flesta västerländska samhällen är forskning på befruktade mänskliga äggceller antingen helt förbjuden eller belagd med stränga restriktioner. Vissa kyrkor bland Sveriges Kristna Råds medlemmar är även kritiska eller avvisande till provrörsbefruktning, därför att man betraktar behandlingen av överblivna befruktade ägg som abortliknande.

Detta svar har utarbetats efter samråd med Stockholms katolska stift och Svenska kyrkan, de två medlemskyrkor inom SKR som avlämnar egna enkätsvar. Ansvarig för skrivningen på SKRs kansli har varit Lennart Molin.

Beslut har fattats av SKRs arbetsutskott denna dag.

Sundbyberg 2007-10-04

Fredrik Emanuelsson
ordförande

Sven-Bernhard Fast
generalsekreterare